

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	5
1.1	Aanleiding van het onderzoek.....	5
1.2	Achtergrond en onderzoeksvragen	5
1.3	Onderzoeksaanpak.....	7
2	Aanbod, vormgeving, doel en doelgroepen	8
2.1	Havo-onderwijs in het mbo	8
2.2	Hoe krijgen beroepshavo's praktisch vorm?	9
2.3	Doelgroepen en doelen	10
3	De effectiviteit van beroepshavo's	13
3.1	Deelname en rendement.....	13
3.2	Ervaringen van betrokkenen	14
3.3	De toekomst van de beroepshavo.....	16
4	Conclusies en aanbevelingen	17
4.1	Conclusies.....	17
4.2	Aanbevelingen	18
Bijlage 1	Overzicht van gesprekspartners	20

1 Inleiding

1.1 Aanleiding van het onderzoek

Op 19 april 2024 stelden de Kamerleden Martens-America en De Kort vragen over het risico van de ongediplomeerde overstappers uit het havo en de mogelijke oplossing die de ‘beroepshavo’ daarvoor zou kunnen bieden.¹ Het ministerie van OCW heeft daarom Oberon gevraagd een verkennend onderzoek te doen naar de ontwikkeling van de beroepshavo en aanverwante opleidingen gedurende de afgelopen jaren.

Voor doorstromers vanuit de havo, maar ook voor vmbo-doorstromers, biedt een groeiend aantal mbo-instellingen een zogeheten ‘beroepshavo’ aan: een mbo-opleiding met mogelijkheden om havo-vakken te volgen en er examen in te doen. De beroepshavo kan een oplossing zijn voor havoleerlingen die meer praktijkgericht onderwijs zouden willen volgen en toch enkele havo-vakken willen afmaken. Bijvoorbeeld om een optimale voorbereiding op het hbo te hebben, of om met zoveel mogelijk bagage de arbeidsmarkt te betreden. De beroepshavo zou echter ook een risico kunnen vormen voor de overstappers die erin vastlopen en het onderwijs vervolgens verlaten zonder startkwalificatie, zoals de Kamervragen vrezen. We weten dat een deel van de ongediplomeerde havisten die overstappen naar het mbo na enige tijd deze opleiding zonder diploma, dus zonder startkwalificatie, verlaat. Dit is een punt van zorg voor de Inspectie van het Onderwijs² en de vraag of beroepshavo’s hier een rol in spelen is de directe aanleiding voor dit onderzoek.

1.2 Achtergrond en onderzoeksvragen

Dit onderzoek naar de beroepshavo vindt plaats tegen de achtergrond van een sterk groeiende doorstroom van ongediplomeerde havisten naar het mbo. Of dat mede komt door het groeiende aanbod beroepshavo’s is één van de zaken die dit onderzoek beoogt op te helderen. Er kunnen, in het algemeen, meerdere redenen zijn voor een havo-mbo overstap. De vrees om vast te lopen in het havo kan meespelen, maar ook de wens om meer praktijkgericht onderwijs te volgen. De groeiende doorstroom naar het mbo kan ook het effect zijn van een verbeterd imago van het beroepsonderwijs en is, als dat het geval is, positief te beoordelen. Als de gestegen populariteit van de havo-mbo route daarentegen komt doordat meer leerlingen deze route gebruiken als ‘ontsnappingsroute’ om vooral sneller van het havo af te zijn, dan is dit beeld genuanceerder.

Havo-opleidingen kampen immers al langere tijd met problemen. Het aantal leerlingen dat doubleert is relatief hoog, de slagingspercentages zijn relatief laag, uitstroom van ongediplomeerde leerlingen is volgens de inspectie te hoog en de inspectie geeft havo-afdelingen vaker een beoordeling (zeer) zwak.³ In het eerste jaar in het hbo verandert bijna een kwart van de havisten van studierichting. Slechts de helft heeft na 5 jaar een hbo-opleiding afgerond.

De instroom van ongediplomeerde havisten in het mbo is de afgelopen jaren sterk gegroeid. In 2018/2019 stroomden 3.900 ongediplomeerde havo- of vwo-verlaters door naar het mbo. In 2023 ging ongeveer één op de tien havisten na de vierde klas rechtstreeks en zonder diploma naar het mbo. In

¹ [Het artikel 'Havo-leerlingen stappen vaker over naar het mbo', Schriftelijke vragen, Kamerstukken 2024Z07008](#)

² [Doorstroom van havo 4 naar mbo. Alternatieve route niet zonder risico's](#) (Inspectie van het Onderwijs, 2024)

³ Zie bijvoorbeeld [De Staat van het Onderwijs 2020](#) (Inspectie van het Onderwijs, 2020)

2023/2024 was dat bijna verdubbeld tot 7.400, waarvan 94% havisten. Dit lijkt een structurele trend en geen incidenteel effect van het coronavirus.

De inspectie uit in een rapport van november 2024 zorgen over de ongediplomeerde doorstroom van havo naar mbo.⁴ Vijf jaar nadat havo-4 leerlingen uit schooljaar 2016-2017 overstapten, was 18% van hen ongediplomeerd uitgevallen. Dat is een slechtere score dan de gediplomeerde vmbo-doorstromers, waarvan 10% na vijf jaar is uitgevallen. Hierbij merken we op dat het percentage ongediplomeerde uitstromers in eerdere cohorten lager lag, mogelijk is sprake van een corona-effect. Van degenen die in de periode 2011/2012 tot 2016/2017 zonder havo- of vwo-diploma, of eerder vo-diploma, zijn overgestapt naar het mbo behaalde 11% geen startkwalificatie.⁵

Er wordt in meerdere richtingen naar oplossingen voor deze problemen gezocht. Op het havo zelf wordt onder meer gekeken of de introductie van praktijkgerichte vakken leerlingen meer kan motiveren en beter voorbereiden op het hbo. Een andere trend lijkt het uitbreiden en flexibiliseren van het aanbod in het mbo, bijvoorbeeld door de introductie van de beroepshavo. Dat is een mbo-opleiding die ruimte biedt om vakken op havoniveau in het programma op te nemen. Dat zou ongediplomeerde havo-doorstromers kunnen helpen om via een mbo-opleiding hun havo-opleiding (deels) af te maken. Het kan ook een alternatieve route zijn voor vmbo-gediplomeerden die in plaats van te stapelen in het vo, voor de mbo-opleiding met beroepshavo kunnen kiezen. Ook kunnen mbo-instellingen hiermee hun studenten wellicht beter voorbereiden op het hbo en in tijden van demografische krimp nieuwe doelgroepen bedienen.

De gevraagde verkenning moet inzicht geven in hoeverre er in het mbo havo-onderwijs wordt gegeven, en meer specifiek inzicht geven in het aanbod en ontwikkeling van het aantal zogenaamde beroepshavo's en hoe deze samenhangen met de groei in het aantal ongediplomeerde havisten dat het mbo verlaat zonder diploma. Deze doelen zijn concreet uitgewerkt in de volgende onderzoeksvragen:

1. Welke vormen van havo-onderwijs worden aangeboden door het mbo? Welke variatie in opleidingsaanbod gaat achter deze verschillende benamingen schuil?
2. Hoeveel 'beroepshavo' opleidingen worden aangeboden, door welke mbo-instellingen en in welke sectoren?
3. Hoe krijgt de praktische organisatie van dit aanbod vorm (inschrijvingen/ crebo, onderwijsaanbod, examinering, bekostiging)?
4. Op welke doelgroepen zijn deze opleidingen gericht (bijvoorbeeld vmbo-tl opstroomers, havo-verlaters zonder diploma, gediplomeerde havisten)?
5. Welk deel van de studenten op beroepshavo's bestaat uit ongediplomeerde overstappers van de havo?
6. Hoe groot is de deelname aan deze opleidingen en hoe heeft zich dat de afgelopen jaren ontwikkeld?
7. In hoeverre is er zicht op de effectiviteit (o.a. diplomarendement, doorstroom naar hbo) van dit aanbod? Hoe zit dat voor de doelgroep ongediplomeerde havo-doorstromers?

⁴ [Doorstroom van havo 4 naar mbo. Alternatieve route niet zonder risico's](#) (Inspectie van het Onderwijs, 2024)

⁵ [Tweede Kamer, vergaderjaar 2023-2024, Ahangsel 1971, antwoord op vragen van de leden Martens-America en De Kort](#)

8. Beroepshavo's bieden soms de mogelijkheid de opleiding versneld af te ronden (2 of 3 jaar voor een vierjarige opleiding). Welk deel van de leerlingen rondt de opleiding versneld met succes af?
9. Wat zijn overwegingen van instellingen en opleidingsteams om dit aanbod te ontwikkelen?
10. In hoeverre ervaren betrokkenen dat de beoogde doelgroep(en) adequaat bediend worden door het aanbod van een beroepshavo en soortgelijke opleidingsvarianten?
11. Wat zijn ervaringen van betrokkenen (studenten, docenten, ouders, instellingen) bij havo-onderwijs door het mbo?
12. Wat zijn beleidsmatige knelpunten en succesfactoren? Hoe kijken betrokkenen naar de gewenste toekomst van de beroepshavo in dit licht?

In hoofdstuk 2 en 3 beantwoorden we deze onderzoeksvragen. In hoofdstuk 4 formuleren we conclusies en aanbevelingen. We beschrijven de methode van dit onderzoek in het restant van dit hoofdstuk.

1.3 Onderzoeksaanpak

De eerste stap in dit onderzoek was identificeren welke mbo-instellingen een beroepshavo aanbieden. Een beroepshavo is geen formele opleiding, staat ook niet bij DUO als zodanig geregistreerd en is ook geen initiatief, pilot of experiment van OCW. Daarom kunnen bestaande beroepshavo-opleidingen niet op de gebruikelijke manieren, zoals door het consulteren van DUO-bestanden, getraceerd worden. Via internet en belrondes inventariseerden we vanaf mei 2025 daarom aanbieders van beroepshavo's. Deze eerste fase van deskresearch leverde het volgende beeld op: acht mbo-instellingen bieden in totaal vijftien beroepshavo-opleidingen aan. Een verdere verkenning leerde dat er een stuk of tien opleidingen zijn die als beroepshavo kunnen worden aangemerkt, maar zich niet zo noemen. In totaal gaat het dus om 25 opleidingen.

Daarna voerden we in twee rondes gesprekken.⁶ We begonnen met landelijke oriënterende gesprekken met de MBO Raad, de VO-raad, het Expertisepunt LOB en het VAVO-netwerk. Hiermee konden we ons beeld uit de deskstudie verdiepen en ervaringen met en perspectieven op havo-onderwijs in het mbo ophalen bij relevante partijen.

Vervolgens interviewden we vertegenwoordigers van zoveel mogelijk beroepshavo's. Dit was de kern van ons onderzoek, waarmee we het gros van de onderzoeksvragen – over de populatie, organisatie, motivatie, effectiviteit en toekomstplannen van beroepshavo-onderwijs in Nederland – poogden te beantwoorden.

⁶ Bijlage 1 bevat een overzicht van gesprekspartners.

2 Aanbod, vormgeving, doel en doelgroepen

In dit hoofdstuk kijken we naar het aanbod van beroepshavo's, hoe die in de praktijk vorm worden gegeven en voor welke doelgroepen en met welke doelen instellingen dit aanbod doen.

2.1 Havo-onderwijs in het mbo

Welke vormen van havo-onderwijs worden aangeboden door het mbo?

Steeds meer mbo-instellingen bieden sinds 2018 opleidingen met de naam 'beroepshavo' aan. Daarnaast zijn er andere trajecten en naamgevingen waarmee het mbo een alternatieve route naar het hbo wil aanbieden voor ongediplomeerde havo-doorstromers, maar ook voor gediplomeerde vmbo-tl leerlingen. Denk bijvoorbeeld aan havo-keuzedelen, havo-certificaten en een havo-mbo oriëntatiejaar. Dit onderzoek richt zich echter primair op beroepshavo's.

'Beroepshavo' is geen wettelijke beschermde naam, in principe kan elke opleiding de naam beroepshavo voeren. Een beroepshavo is in de praktijk een mbo-niveau 4 BOL-opleiding die studenten opleidt naar een mbo-diploma, waarbij als bijzonderheid geldt dat de studenten de gelegenheid krijgen om binnen de opleiding onderwijs in havo-vakken te volgen, vakken die inhoudelijk en qua niveau een havo-vak zijn. Welke vakken dat zijn, is afhankelijk van de opleiding. In sommige opleidingen in de sector techniek worden wiskunde A en natuurkunde aangeboden. Bij een opleiding tot onderwijsassistent zijn dat bijvoorbeeld Nederlands, Engels en Aardrijkskunde. In de 240 uren die voor een mbo-keuzedeel staan, kunnen studenten het complete havo examenprogramma volgen, ook al staat daar in het vo meer uur voor. Aansluitend daarop, na afsluiting van dit onderwijs met voldoende resultaat, kan de student door het afleggen van examens voor deze vakken dus eventueel havo-certificaten behalen. Studenten kunnen hun mbo-diploma halen zonder examen(s) te doen in havo-vakken; het behalen van de certificaten is wel het doel, maar geen verplichting.

Mbo-opleidingen met de mogelijkheid binnen het curriculum havo-vakken te volgen en havo-certificaten te behalen, noemen zich soms beroepshavo. Regelmatig hebben ze gekozen voor een andere naam, bijvoorbeeld 'havo-route', 'business havo' of 'mbo+'. Gesprekspartners noemden duidelijke redenen voor deze verschillende keuzes in benaming. 'Beroepshavo' als naam benadrukt de voorbereiding op het hbo. Hiermee beogen deze mbo-instellingen onder andere om de keuze voor het mbo aantrekkelijker te maken voor jongeren (en hun omgeving). Naamkeuzes als 'mbo+' zijn juist gedreven door de keuze om bewust *niet* een associatie met de havo uit te dragen. Deze instellingen zijn van mening dat dat onwenselijk en onverstandig is in het kader van de imagoverbetering die de mbo-sector nastreeft.

Hoeveel 'beroepshavo' opleidingen worden aangeboden, door welke mbo-instellingen en in welke sectoren?

De MBO-raad heeft in 2023 geïnventariseerd welke ROC's met een havo-afdeling welke beroepshavo-achtige opleidingen aanboden. Dit leidde toen tot het volgende beeld.

Tabel 1: Groei van het aantal ROC's met en het aantal beroepshavo-opleidingen, 2019-2023

(bron: inventarisatie mbo-raad⁷)

	2019	2021	2022	2023
Aantal ROC's	3	6	9	11
Aantal opleidingen	7	10	16	21

Deze inventarisatie laat tot 2023 een groei zien van het aantal ROC's dat mbo-4 studenten de mogelijkheid biedt om tijdens of binnen hun mbo-opleiding één of meerdere havo-vakken te volgen en eventueel ook havo-certificaten te halen.

Medio 2025 identificeren we circa acht mbo-instellingen die voor ongeveer vijftien opleidingen actief de naam 'beroepshavo' gebruiken en uitdragen. Daarnaast zien we nog ongeveer tien vergelijkbare trajecten die andere namen hanteren, zoals 'havo-route', 'business havo' of 'mbo+' in zo'n vijf instellingen. De conclusie is dat het aantal opleidingen dat een mbo-havo combinatie aanbiedt de afgelopen jaren is gestabiliseerd of licht is gegroeid. De gesprekken maken duidelijk dat er onder de aantallen een dynamiek ligt met zowel nieuwkomers als stoppers. Het aanbod fluctueert: terwijl er nieuwe initiatieven starten, zijn er ook opleidingen gestopt. In de gesprekken horen we dat sommige opleidingen met de beroepshavo variant zijn gestopt omdat de vraag vanuit studenten tegenviel, de resultaten achterbleven en/of omdat het financieel/organisatorisch niet rond viel te breien. In totaal biedt hiermee nog steeds een relatief klein deel, namelijk minder dan 20% van de ruim 50 mbo-instellingen in Nederland, een of meer beroepshavo-trajecten aan.

De meeste beroepshavo-varianten worden aangeboden in de sectoren Economie, Techniek en Zorg en Welzijn. De keuze voor deze sectoren lijkt vooral pragmatisch en gedreven door de wens om een betere voorbereiding op het hbo te bieden. Voor doorstroom naar economische of technische hbo-opleidingen zijn vakken als wiskunde, natuurkunde of economie vaak een pre, en de beroepshavo biedt een manier om deze kennis aan het mbo-curriculum toe te voegen. De ontwikkeling van een beroepshavo is dan ook een lokaal initiatief, vaak ingegeven door een specifieke regionale vraag en/of een bestaande samenwerking met een vavo. Dit verklaart waarom er geen sprake is van een landelijk dekkend netwerk en waarom de onderlinge samenwerking beperkt is. De invulling van het concept kan namelijk sterk verschillen per instelling, zoals we in de volgende paragraaf bespreken.

2.2 Hoe krijgen beroepshavo's praktisch vorm?

Hoe krijgt de praktische organisatie van dit aanbod vorm (inschrijvingen, onderwijsaanbod, examinering, bekostiging)?

Organisatie

De manier waarop beroepshavo's havo-onderwijs in hun mbo-opleiding verweven, is divers. De meest voorkomende methode is via een havo-keuzedeel. De student is dan enkel ingeschreven voor een mbo-opleiding. Het havo-onderwijs wordt aangeboden als een 'keuzedeel voorbereiding havo', dat deel uitmaakt van de totale studielast van de mbo-opleiding. Er zijn keuzedelen voor diverse havo-vakken, zoals wiskunde A, scheikunde, economie en geschiedenis. De mbo-school is eindverantwoordelijk voor het havo-onderwijs, dat ze inpast in het rooster van de studenten die het keuzedeel besluiten te volgen.

⁷ Intern document, ingezien door Oberon.

Meestal wordt het onderwijs voor dit keuzedeel dan verzorgd door een docent van de vavo-afdeling van het ROC. Het komt ook voor dat de lessen worden verzorgd door docenten van een samenwerkende reguliere vo-school of door eigen mbo-docenten. In de beroepshavo's van het ROC van Amsterdam geven docenten van een vo-school bijvoorbeeld het onderwijs in de havo-vakken. In Leiden wordt het onderwijs gegeven door docenten die aan de mbo-opleiding verbonden zijn en zorgt een VAVO-opleiding er alleen voor dat de studenten de examens kunnen afleggen. Omdat het keuzedeel volledig binnen de mbo-opleiding valt, wordt het gefinancierd uit het mbo-budget.

De student sluit het keuzedeel af met een instellingsexamen, waarvoor de examencommissie van de mbo-school verantwoordelijk is. Om een landelijk erkend havo-certificaat te behalen, moet de student deelnemen aan en slagen voor het landelijke centraal examen. Hiervoor schrijft de student zich als 'extraneus' (externe kandidaat) in bij een vavo. Het vavo ontvangt voor deze dienstverlening (zoals administratie en aanlevering bij DUO) geen bekostiging. In sommige gevallen moeten studenten zelf de deelname aan dit staatsexamen regelen en betalen. Uit de gesprekken kwam naar voren dat studenten hier de meerwaarde meestal niet van inzien: een mbo-diploma is voldoende voor werkgevers en hbo-instellingen, terwijl een staatsexamen extra inspanningen vraagt (aanmeldkosten, voorbereiding, heengaan).

Een ander, minder vaak voorkomend model is dat de student een dubbele inschrijving heeft: voor een voltijdse mbo-opleiding én een aparte deeltijdinschrijving bij het vavo voor één of meer havo-vakken. Dat maakt dubbele bekostiging mogelijk. Omdat de student formeel een vavo-leerling is voor de betreffende vakken, verloopt de examinering volledig via het reguliere vavo-regime. De student doet zowel het schoolexamen als het centraal examen bij het vavo om een certificaat te behalen.

Ten slotte zijn er ook nog zeldzame andere constructies. Instellingen kunnen een combinatie van de bovenstaande modellen aanbieden, waarbij een student bijvoorbeeld één havo-vak volgt via een keuzedeel (model 1) en een ander vak via een aparte vavo-inschrijving (model 2). Havo-vakken worden soms ook aangeboden als onderdeel van een breder excellentietraject. Net als bij het keuzedeelmodel vallen deze volledig binnen het mbo-onderwijs en worden ze uit het mbo-budget bekostigd.

2.3 Doelgroepen en doelen

Op welke doelgroepen zijn deze opleidingen gericht?

We zien dat beroepshavo's zich op twee verschillende doelgroepen richten. De meeste beroepshavo's en opleidingen met een vergelijkbaar aanbod maar een ander label, zijn primair gericht op de betere en ambitieuze mbo-studenten die wat extra's in hun opleiding willen. De ambitie van de opleidingen is vooral om hun studenten zo goed mogelijk voor te bereiden op het hbo. Het aanbod is niet specifiek op (ongediplomeerde) havo-doorstromers gericht. Doel is het bieden van een passend en prikkelend aanbod voor ambitieuze studenten. Het volgende voorbeeld afkomstig van de website van de Friese mbo-instelling Firda illustreert dit aanbod voor deze doelgroep (licht geredigeerd):

Een van de studenten die heel bewust koos voor een route naar het hbo via Firda, is Anka Boersma (16). Zij zit in het eerste jaar van de variant, waarin ambitieuze studenten van de opleiding Manager Ondernemer Horeca in hun drie jaar mbo ook werken aan havo-certificaten op het VAVO van Firda. "Voor de zomer ben ik cum laude geslaagd op de mavo. Uiteindelijk wil ik graag naar de hotelschool. Om daar te komen, is deze route met extra uitdaging voor mij perfect om zo goed mogelijk door te stromen naar het hbo. Voor denkende doeners is dit ideaal (...) Ik volg extra vakken op havo-niveau: nu al economie en straks ook wiskunde. Ook kan ik in het tweede jaar kiezen voor het keuzedeel Doorstroom hbo Bedrijfseconomie."

De beroepshavo-variant van het ROC van Amsterdam en Flevoland, die zowel in Amsterdam, Hilversum als Flevoland worden aangeboden, is fundamenteel anders van opzet⁸ en doelgroep. Deze beroepshavo richt zich op jonge vmbo-t-geslaagden voor wie de havo-route vaak niet passend is qua leerstijl, maar voor wie een definitieve beroepskeuze op 15- of 16-jarige leeftijd nog te vroeg komt. Volgens gesprekspartners stimuleert de 'Wet gelijke kans op doorstroom' deze leerlingen soms onterecht richting de havo. Om deze groep een betere route naar het hbo te bieden, is de opleiding radicaal anders ingericht. In plaats van een smal beroepsprofiel, start de opleiding met een zeer breed en speciaal voor de beroepshavo bewerkt kwalificatiedossier (Marketing & Communication).⁹ De nadruk ligt op de ontwikkeling van brede, overkoepelende vaardigheden en persoonlijk leiderschap, om studenten die hun richting nog zoeken daarbij te ondersteunen. Ook de toetsing sluit hierop aan: de opleiding werkt met programmatisch toetsen en een 'ontwikkelkompas' in plaats van traditionele cijfers. Binnen dit programma biedt de school ten slotte het keuzedeel 'voorbereiding op havo-certificaat' voor wiskunde en economie aan.

Welk deel van de studenten bestaat uit ongediplomeerde overstappers van de havo?

Het aandeel van ongediplomeerde havo-doorstromers in de beroepshavo's is volgens onze gesprekspartners meestal klein. Geen van de gesproken mbo-instellingen beschouwt havo-4 uitstromers als expliciete doelgroep. De opleidingen die specifiek gericht zijn op jonge vmbo-gediplomeerden zeggen heel weinig havo-doorstromers te trekken. De andere opleidingen zeggen meestal dat het aandeel van ongediplomeerde havo-doorstromers klein is, met enkele uitzonderingen waar hun aandeel oploopt tot 70%. Het gaat in onze schatting in totaal om 200 tot 300 ongediplomeerde havo-instromers per jaar die instromen in een beroepshavo-opleiding. Dat komt neer op zo'n 3 à 4 procent van de meer dan 7.000 leerlingen die ongediplomeerd van het havo naar het mbo doorstromen.

Wat zijn overwegingen van instellingen en opleidingsteams om dit aanbod te ontwikkelen?

De instellingen willen een passend aanbod bieden aan een heterogene groep (al dan niet nieuwe) mbo-studenten, waarvoor de reguliere opleidingen niet bieden wat de studenten willen en kunnen. Dat kan een aanbod zijn aan studenten die nog niet aan een definitieve keuze toe zijn, of een aanvullend aanbod voor goede en gemotiveerde studenten.

Een andere belangrijke overweging voor instellingen om een beroepshavo te ontwikkelen is de wens om hun regionale functie te versterken door aanbod te bieden voor zoveel mogelijk studenten uit haar regio. Zo kan een instelling voorkomen dat deze studenten de regio moeten verlaten voor een passende hbo-vervolgopleiding. Het aanbieden van een beroepshavo wordt zo een strategisch instrument om het lokale onderwijsaanbod te verrijken en de jeugd voor de eigen regio te behouden.

Een reden die ook wordt genoemd is dat de term 'beroepshavo' voor leerlingen en ouders een behulpzame term is bij de overstap naar het mbo. Sommige respondenten zeggen dat dit marketing-en-imago aspect één van de redenen voor henzelf is om de beroepshavo aan te bieden. Anderen zeggen dat dit vooral voor *andere* aanbieders van beroepshavo's geldt. Daarnaast zeggen veel van de

⁸ Deze 'Beroepshavo als innovatieve route naar het hbo' haalde de derde plaats in de categorie Mbo-teams bij de Nederlandse Onderwijspremie 2025. Zie [Laureaten Nederlandse Onderwijspremie | NRO](#).

⁹ Zie [Beroepshavo: innovatieve route naar het hbo | Onderwijskennis](#).

beroepshavo-aanbieders die we spraken, dat het mbo een meer geschikte leeromgeving is voor veel jongeren die nu na hun vmbo-(g)t voor doorstroom naar de havo kiezen als voorbereiding op het hbo. Als de term 'beroepshavo' helpt om het mbo aantrekkelijker te maken voor deze groep leerlingen en hun omgeving, is dat volgens hen geen commerciële handigheid, maar een 'noodzakelijk kwaad', voortkomend uit didactische overtuiging.

De meeste beroepshavo's willen, zoals we eerder beschreven, een mbo-opleiding zijn voor alle instromende studenten die een extra uitdaging zoeken, die nog iets boven op de reguliere mbo-4 opleiding willen. Niet alle studenten die zich aanmelden blijken dat uiteindelijk ook te willen en/of te kunnen. Voor de opleidingen betekent dat dat ze zijn gaan selecteren, een goede intake organiseren, of het eerste jaar gebruiken om de selectie of advisering van studenten over de keuze voor een beroepshavo variant vorm te geven. Dat kan op verschillende manieren vorm krijgen:

- De studenten die zijn aangemeld op de beroepshavo volgen allemaal in het eerste jaar 'gewoon' het reguliere mbo-programma. Daarna wordt door de instelling beslist of de student in het tweede jaar havo-vakken kunnen worden gevolgd, of dat het reguliere mbo-traject wordt gekozen.
- Na aanmelding van de student voor de beroepshavo is er een selectieprocedure waarbij vavo en mbo betrokken zijn. Daarbij wordt beslist of de student geschikt is om de beroepshavo-opleiding te volgen.
- Aan de studenten die zich aanmelden voor de beroepshavo vooraf worden eisen gesteld aan de op de havo of het vmbo geleverde prestaties voor de vakken waarvoor de studenten een havo-programma willen volgen. (Bijvoorbeeld zevens voor wis- en natuurkunde, of zevens voor Nederlands, Engels en economie.)

3 De effectiviteit van beroepshavo's

3.1 Deelname en rendement

Hoe groot is de deelname aan deze opleidingen en hoe heeft zich dat de afgelopen jaren ontwikkeld?

In paragraaf 2.1 is de stand van zaken tot 2023 gegeven zoals geïnventariseerd door de MBO Raad. Onze inventarisatie medio 2025 geeft als beeld dat acht mbo-instellingen in totaal vijftien beroepshavo-opleidingen aanbieden, en dat er nog ongeveer tien opleidingen/instellingen zijn met vergelijkbare labels. In totaal zijn er nu dus ongeveer 25 beroepshavo-achtige opleidingen.

Op basis van de gesprekken is bekend dat sommige beroepshavo-opleidingen stoppen na één of enkele jaren omdat de resultaten tegen vallen, of omdat het financieel-organisatorisch niet rond is te krijgen. Bij de start van een opleiding melden zich soms relatief veel studenten. Als dan blijkt dat de opleiding echt extra inspanningen vraagt die een aantal studenten niet kunnen of willen leveren, en veel studenten weer overstappen naar de reguliere mbo-opleiding, zijn er het volgende jaar minder inschrijvingen. De studenten maken een reëlere keus, oordeelde een respondent hierover.

De totale jaarlijkse instroom in de verschillende beroepshavo-opleidingen schatten we op 600 tot 800 studenten. Het grootste deel van de opleidingen heeft een jaarlijkse instroom van rond de 20 studenten (een groep). De opleiding in Hilversum is een uitschieter, deze is in de loop der jaren gegroeid naar 400 studenten.

In hoeverre is er zicht op de effectiviteit (o.a. diplomarendement, doorstroom naar hbo) van dit aanbod? Hoe zit dat voor de doelgroep ongediplomeerde havo-doorstromers?

Bij de beroepshavo's kan er op meer manieren naar de effectiviteit van de opleiding gekeken worden. Als qua effectiviteit gekeken wordt naar het deel van de studenten dat een mbo-diploma haalt en daarnaast certificaten van havo-vakken, dan is de effectiviteit laag. Slechts een beperkt deel van de studenten die zich voor de beroepshavo inschrijven, haalt het mbo-diploma *met* havo-certificaten. Een deel van de studenten besluit tijdens de studie naar de reguliere mbo-opleiding over te stappen. Een deel rondt wel het onderwijs in de havo-vakken met succes af (schoolexamen), maar besluit geen examen te doen. Enkele gesprekspartners geven aan dat studenten die het havo-keuzedeel halen, de meerwaarde van examinering niet zien, des te meer als ze het staatsexamen zelf moeten regelen of bekostigen, wat regelmatig het geval lijkt te zijn.

Als effectiviteit wordt gezien als het aantal studenten dat een mbo-diploma haalt, en naar het hbo doorstroomt, is het rendement van beroepshavo's hoog. Hoe hoog, weten de opleidingen zelf in de gesprekken niet aan te geven, ook omdat de meeste beroepshavo's nog geen of weinig afgestudeerde cohorten hebben. Voor betrouwbare informatie hierover is nader onderzoek nodig. Wel is belangrijk om hierbij op te merken dat een hoog aandeel diplomering of hbo-doorstroom gezien de doelgroep van de meeste beroepshavo's – ambitieuze mbo-studenten – voor een deel een selectie-effect weerspiegelt en niet zozeer een resultaat is van het volgen van havo-onderwijs.

Andere mogelijke opbrengsten zijn positieve effecten op de student. De opleidingen gericht op de vmbo'ers die nog niet aan een echte keuze toe zijn, stelt zelf dat ze erg goede resultaten boeken met

het versterken van het zelfvertrouwen van de leerlingen en weinig uitval kennen. Een andere beroepshavo meldt ook dat met name havo-uitvallers opbloeien door de betere aansluiting op hun leerstijl en interesses.

Bij alle drie de effectiviteits-criteria zijn op basis van dit onderzoek gezien de geringe omvang van de groep, geen uitspraken mogelijk over de specifieke subgroep van ongediplomeerde havo-doorstromers.

Alle opleidingen noemen overigens een goede begeleiding als onderdeel van hun aanpak. Ze menen dat deze aanpak werkt, dat de uitval bij deze opleiding daardoor klein is en de doorstroom goed. Daarbij wordt wel opgemerkt dat er duidelijke verschillen zijn per sector. In sommige sectoren loopt de beroepshavo minder goed en in sommige gevallen is de opleiding gestopt.

Beroepshavo's bieden soms de mogelijkheid de opleiding versneld af te ronden. Welk deel van de leerlingen rondt de opleiding versneld met succes af?

Tenminste één beroepshavo biedt een versnelde opleiding aan. Soms gericht op bepaalde groepen: voor gediplomeerde havisten is het behalen van certificaten voor havo-vakken overbodig. Voor deze studenten kan het daarentegen interessant zijn om door middel van vrijstellingen de mbo-opleiding versneld af te ronden. Voor deze studenten is ook een directe start in het hbo mogelijk, maar sommigen kiezen klaarblijkelijk voor de tussenweg van een versnelde mbo-opleiding. Ook wat oudere vmbo-gediplomeerden (18+) hebben soms belangstelling voor een versnelde mbo-opleiding. Gesprekspartners van deze opleiding melden dat studenten vooral voor de beroepshavo kiezen omdat ze willen versnellen. Dat ze havo-certificaten kunnen halen is voor de meeste studenten hier een secundaire motivatie.

Voor havisten zonder diploma kan het behalen van certificaten juist wel interessant zijn. De ervaring van respondenten leert dat het voor deze groep echter vaak te veel gevraagd is om het aanvullen van de havo-vakken te combineren met een versneld mbo-traject. Voor hen is het dus meestal een keuze tussen óf een versnelde mbo-opleiding afronden, óf een regulier mbo-traject volgen waarin ruimte is om havo-certificaten te behalen.

3.2 Ervaringen van betrokkenen

In hoeverre ervaren betrokkenen dat de beoogde doelgroep(en) adequaat bediend worden door het aanbod van een beroepshavo en soortgelijke opleidingsvarianten?

De beroepshavo van het ROC van Amsterdam lijkt er gezien haar succes goed in te slagen om haar doelgroep van vmbo-t/l geslaagden voor wie een beroepskeuze te vroeg komt, adequaat te bedienen. Voor de meeste andere beroepshavo's is het antwoord van de respondenten eveneens dat deze een adequaat aanbod doen aan de beoogde doelgroep. Daarbij werd soms wel opgemerkt dat er ook opleidingen met beroepshavo zijn, waarbij minder positieve ervaringen werden opgedaan. Bij deze opleidingen overweegt men het aanbod te staken of is dat inmiddels gebeurd. Voor de meeste beroepshavo's die we spraken, geldt dat het aanbod nog werk-in-uitvoering is, men is nog aan het (door)ontwikkelen en aanpassen.

Wat zijn ervaringen van betrokkenen (studenten, docenten, ouders, instellingen) bij havo-onderwijs door het mbo?

Ouders

Een aantal respondenten meldt dat vooral ouders een mbo-opleiding met havo-vakken een goed compromis vinden tussen havo en mbo en hun kinderen stimuleren zich voor deze opleiding aan te melden. Als studenten onder druk van hun ouders zich inschrijven, maar onvoldoende gemotiveerd of getalenteerd zijn is de kans op succes echter niet groot. Sommige opleidingen noemen het belang om ouders te betrekken bij het onderwijs en de benodigde inzet van hun kinderen. Studenten en hun ouders wordt regelmatig gesproken: “We hebben vaak gesprekken met studenten en met ouders om de vorderingen te bespreken. Soms meer dan ze eigenlijk willen,” meldt een respondent.

Docenten

Goede docenten voor de havo-vakken zijn een belangrijke factor in het succes van een beroepshavo. Een respondent vertelde dat sommige vavo-docenten moeite hebben om de juiste aanpak te vinden voor reguliere mbo-studenten. Ze besloot eigen (bevoegde) docenten in te zetten, waarmee het onderwijs voor veel studenten veel beter ging lopen. Een andere respondent moest op zoek naar betere vavo-docenten. Bij de meeste opleidingen was men wel tevreden over de vavo-docenten.

Studenten

We hebben in dit onderzoek informatie opgehaald over de studenten, maar niet gesproken mét studenten¹⁰. Op basis van de gesprekken met andere betrokkenen lijkt het erop dat studenten de beroepshavo op het moment van studiekeuze een interessant alternatief vinden, maar dat een deel van de studenten eenmaal onderweg afziet van de noodzakelijke extra inspanningen. Vmbo-geslaagden die verder gaan op de beroepshavo die op deze groep is gericht, zou mede door de bijzondere onderwijskundige aanpak zeer positief zijn over de opleiding.

Instellingen

Voor de instellingen is de beroepshavo een interessant, maar geen gemakkelijk concept. Veel respondenten merken op dat ze verder willen met de beroepshavo, maar dat het financieel en organisatorisch wel moet passen, waarbij de voornaamste zorg is dat zich jaarlijks voldoende studenten aanmelden.

Ruim driekwart van de ROC's biedt *geen* beroepshavo aan. Deels is dat een principiële keus: men vindt dat het mbo-onderwijs niet aan waarde wint door er havo-vakken aan toe te voegen en dat verdieping indien nodig binnen het reguliere mbo-onderwijs te vinden is. Deels is het de afweging dat bij het opzetten van deze opleidingen de baten niet tegen de kosten opwegen.

¹⁰ Dat was niet haalbaar binnen het verkennend karakter en beperkte kader van dit onderzoek.

3.3 De toekomst van de beroepshavo

Wat zijn beleidsmatige knelpunten en succesfactoren? Hoe kijken betrokkenen naar de gewenste toekomst van de beroepshavo in dit licht?

De praktische vormgeving van een beroepshavo is ingewikkeld en het succes ervan hangt sterk af van de details in de organisatie. Een van de meest genoemde problemen is het inpassen van de havo-vakken in het mbo-curriculum. Mbo-opleidingen werken vaak met flexibele roosters en langdurige stages, terwijl het vavo-onderwijs doorgaans een vast lesrooster kent. Dit leidt tot conflicten: een student op (blok)stage kan bijvoorbeeld niet vier uur per week fysiek op school zijn voor een havo-vak. Daarnaast is de afhankelijkheid van externe partners, met name het vavo, een kritische factor. De kwaliteit van de samenwerking en van de ingezette vavo-docenten kan het succes van een opleiding maken of breken.

Een ander significant knelpunt is de examinering. Om een officieel havo-certificaat te behalen, moeten studenten deelnemen aan het landelijke centraal examen. Dit kan voor studenten jonger dan 18 jaar een probleem zijn, omdat zij niet altijd als vavo-student kunnen worden ingeschreven. Ook de financiering van de examenafname is een uitdaging: wanneer een student als 'extraneus' deelneemt, ontvangt het vavo geen bekostiging voor de geleverde diensten, zoals de administratie en kwaliteitsborging van de examens

Naast deze praktische problemen zien we een fundamenteeler aandachtspunt in (het ontbreken van) de samenwerking tussen het mbo en het vo op dit punt. Zowel landelijk als op instellingsniveau lijkt er sprake te zijn van wederzijds wantrouwen. VO-scholen vrezen dat hun leerlingen worden gekaapt door het mbo met mooie beloften. Mbo-instellingen vindt juist dat VO-scholensommige leerlingen die beter thuis zijn op het mbo te lang vasthouden, uit vrees voor negatieve oordelen van de inspectie. Deze onderlinge beelden bemoeilijken een goede samenwerking en goede overdracht van leerlingen. Door sommige respondenten wordt opgemerkt dat het moeite heeft gekost, maar dat de samenwerking met het vo wel tot stand is gebracht. Anderen zien de moeizame samenwerking als een slepend probleem. De beroepshavo staat hierin niet op zichzelf; het is één van de vormen van samenwerking tussen vo en mbo. Voor ongediplomeerde doorstromers zijn ook andere regionale samenwerkingen genoemd, zoals schakelprogramma's of doorstroomroutes die specifiek zijn ontworpen om vmbo-t-stapelaars die na enkele maanden in de havo al vastlopen op een goede manier naar het mbo te laten overstappen.

Wat betreft de toekomst van de beroepshavo antwoorden de vertegenwoordigers van de beroepshavo's dat ze perspectief zien in het doorontwikkelen van de beroepshavo en waar nodig uitleg willen geven over het belang ervan. De verschillende opleidingen komen voort uit plaatselijke alternatieven, er is zeker geen landelijk dekkend netwerk van opleidingen. Er is incidenteel overleg tussen vertegenwoordigers van beroepshavo's onderling en er is enige ondersteuning geweest bij het opzetten van deze opleidingen vanuit de mbo-raad en het vavo-netwerk. Er is echter geen landelijk samenwerkingsverband van beroepshavo's en daar zijn ook geen plannen voor.

Er wordt nauwelijks gevraagd om overheidsingrijpen om de organisatie van de beroepshavo te vereenvoudigen. "Laat ons maar, we zijn nog bezig het concept te ontwikkelen, nu niets vastleggen in regels," menen de meesten. De meeste gesprekspartners zijn enthousiast over het concept.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

De beroepshavo is een mbo-opleiding waarbij studenten de mogelijkheid krijgen om vakken op havoniveau te volgen en daarna ook de examens voor die havo-vakken af te leggen om certificaten te halen. Met de keuzedelen 'voorbereiding havo' kunnen havo-vakken een structurele plek binnen mbo-opleidingen krijgen. Het behalen van deze keuzedelen heeft volgens veel gesproken beroepshavo-aanbieders toegevoegde waarde voor een goede doorstroom naar het hbo, omdat het studenten voorbereidt op het meer abstracte aanbod en gevraagde schriftelijke vaardigheden van het hbo vergeleken met het mbo¹¹. Deze havo-keuzedelen kunnen in principe in alle niveau 4 opleidingen aangeboden worden, maar het aanbod is ongelijk verdeeld over regio's en sectoren.

De meeste van de ongeveer 25 beroepshavo-opleidingen richten zich op de betere mbo-studenten die wat extra willen tijdens hun opleiding. Een klein deel richt zich op de vmbo'ers waarvoor een vervolg op de havo onverstandig is, maar die ook nog niet weten welke (beroeps)richting ze willen kiezen. Het grootste deel van de beroepshavo's behelst een bestaand kwalificatiedossier met een nieuw havo-keuzedeel. De beroepshavo-variant van het ROC van Amsterdam daarentegen behelst een aangepast kwalificatiedossier en onderwijsconcept.

De term 'beroepshavo' wordt soms bewust ingezet als een middel om het imago van de mbo-route naar het hbo te versterken. Maar de meest voorkomende motivatie voor het faciliteren van havo-aanbod in een mbo-opleiding is om de doelgroep van ambitieuze mbo-studenten te bedienen, met het beroepshavo-concept van het ROCvA als noemenswaardige uitzondering. Deze subpopulatie van mbo-studenten haalt, zoals te verwachten valt, vaak hun mbo. De mate waarin beroepshavo-studenten uiteindelijk ook havo-certificaten halen lijkt echter zeer wisselend. Ons inziens is het desalniettemin positief als mbo-instellingen erin slagen om dit aanbod te faciliteren, en middels dit aanbod de ontwikkeling van mbo-studenten dan wel vmbo-t geslaagden positief weet te beïnvloeden.

Op praktisch niveau worstelen instellingen soms met de complexe logistiek van het inpassen van de havo-vakken in mbo-roosters, met name in combinatie met stages, en het duurzaam faciliteren van het aanbod, ook omdat studenten soms na verloop van tijd afhaken. Daarnaast zijn er financiële en wettelijke drempels, zoals de leeftijdsgrens van 18 jaar voor deelname aan havo-examens. We proeven bij gesprekspartners echter enthousiasme om de beroepshavo te blijven aanbieden en ontwikkelen.

We begonnen dit verkennende onderzoek naar de beroepshavo tegen de achtergrond van het groeiend aantal ongediplomeerde havisten die naar het mbo gaan en daar voor een deel vertrekken zonder mbo-diploma (zie hoofdstuk 1). Het effect van de beroepshavo op deze ontwikkelingen lijkt vooralsnog klein. Het aantal ongediplomeerde havisten dat jaarlijks naar een beroepshavo gaat is minder dan 200, naar schatting een kwart van de 600 tot 800 studenten die zich aanmelden voor een beroepshavo. De groei van het aantal ongediplomeerde havisten dat instroomt in het mbo van 3.500 naar 7.000 kan dus nauwelijks verklaard worden door instroom in de beroepshavo. Ook omdat de meeste beroepshavo's zich niet richten op deze doelgroep maar op de ambitieuze mbo-student die zich beter wil voorbereiden op het hbo is de beroepshavo vooralsnog dus noch antwoord op, noch een aanjager van de problematiek van de ongediplomeerde havo-uitval.

¹¹ Zie bijvoorbeeld [Doorstroom en aansluiting tussen mbo en hbo | Onderwijskennis](#).

Een tweede conclusie is dat er een kennishiaat bestaat over de specifieke groep ongediplomeerde havisten die in het mbo uitvalt. Hierdoor blijft de effectiviteit van mogelijke oplossingen, waaronder de beroepshavo, voor deze groep onduidelijk. Dit leidt direct tot de belangrijkste aanbeveling, zoals we nu zullen bespreken: gericht onderzoek naar de kenmerken, motieven en schoolloopbanen van havo-uitstromers.

4.2 Aanbevelingen

De Onderwijsinspectie maakt zich, zoals we schreven in het eerste hoofdstuk, zorgen over het stijgende aantal havisten dat na hun vierde jaar overstapt naar het mbo en daar vervolgens uitvalt.¹² Zij hebben dan immers nog geen startkwalificatie. Later onderzoek van DUO¹³ constateert tevens dat er problemen zijn bij de doorstroom van ongediplomeerde havisten naar het mbo. Het is evenwel niet duidelijk voor welke doorstromers die problemen ontstaan, waardoor die problemen ontstaan en hoe ze opgelost kunnen worden. De nu beschikbare onderzoeken leveren daarvoor nog onvoldoende materiaal. Het resultaat van het huidige onderzoek is dat deze groep niet in beeld te krijgen is door in te zoomen op de beroepshavo. Dat was wel de impliciete achterliggende hypothese van de Kamervragen die de aanleiding waren voor dit rapport. Om de problemen rondom de havo-mbo overgang op te lossen is dus nader onderzoek nodig, op basis waarvan een gerichte aanpak van de problemen mogelijk wordt.

Ten eerste moet duidelijk worden waarom het aantal ongediplomeerde doorstromers van havo naar mbo zo sterk groeit. Welke leerlingen kiezen deze route, en wat is hun voortraject? Zijn het leerlingen die na havo 3 en eventueel een korte tijd in de havo-bovenbouw kiezen voor een meer praktische opleiding, of gaat het vooral om leerlingen die na een aantal jaren in de bovenbouw havo gedwongen uitstromen omdat ze al een keer zijn blijven zitten en doorgaan op het havo niet meer mogelijk is? Of gaat het vooral om vmbo-t stapelaars die halverwege 4 havo erachter komen dat dit niet haalbaar is. Daaruit kunnen aanwijzingen komen waardoor de groei van de onderzochte doorstroom is veroorzaakt. Komt dat door een groeiende aantrekkingskracht van het mbo, of ligt de oorzaak in een instroom in het havo (al vanuit het basisonderwijs of vanuit het vmbo) van leerlingen die toch afhaken? Om een beter beeld te krijgen van mogelijke oplossingen is ook gericht onderzoek wenselijk naar de schoolloopbanen van de leerlingen die ongediplomeerd van havo naar mbo gaan en daar vervolgens weer ongediplomeerd uitstromen.

Daarnaast kan breder gekeken worden naar de overgang van ongediplomeerde havisten naar het mbo. Hoe worden deze leerlingen op het havo voorbereid op deze overgang, wanneer maken ze de overstap en hoe worden ze in het mbo opgevangen? Hoe worden de leerlingen bij deze overgang in de onderscheiden fasen begeleid? En welke vormen van samenwerking tussen vo en mbo voor deze groep zijn nuttig en kan dat gestimuleerd worden? Resultaten van dit onderzoek kunnen helpen de overstap van havo naar mbo met en zonder diploma beter te laten verlopen.

Naast dit brede onderzoek naar de doelgroep en het overstapproces, kan specifieke evaluatie van bestaande initiatieven zoals de beroepshavo waardevolle inzichten opleveren. Aanvullend onderzoek naar de beroepshavo kan vanuit een andere hoek ook licht schijnen op de havo-mbo overstappers. Binnen het huidige onderzoek was het niet mogelijk om met beroepshavo-studenten te spreken.

¹² [Doorstroom van havo 4 naar mbo. Alternatieve route niet zonder risico's](#) (Inspectie van het Onderwijs, 2024)

¹³ [Schoolloopbanen NP Onderwijs 2025](#) (Dienst Uitvoering Onderwijs, 2025)

Kwalitatief onderzoek met diepte-interviews met deze doelgroep kan inzicht geven op het snijvlak van mbo en havo. Wat zijn hun precieze beweegredenen? Hoe ervaren zij de combinatie van twee onderwijsculturen?

De zinvolheid van havo-onderwijs in het mbo is zeer lastig vast te stellen vanwege een selectie-effect (zoals besproken in paragraaf 3.1). Leidt het havo-onderwijs daadwerkelijk tot een soepelere onderwijsloopbaan? Een langlopend of retrospectief onderzoek zou hierover uitsluitsel kunnen geven. Dan zouden we een cohort studenten van verschillende beroepshavo's en een controlegroep van vergelijkbare mbo-4 studenten moeten volgen door hun mbo- en hbo-carrière. En aantal zaken zoals diplomarendement en studieswitch-gedrag in het hbo moeten meten.

Afsluitend: we hebben in dit onderzoek – gezien de verkennende en beperkte opzet – niet alle vragen over de opkomst en effectiviteit van de beroepshavo volledig kunnen beantwoorden. Op de directe aanleiding voor dit onderzoek – de vraag naar het verband tussen de groei van de beroepshavo en de toegenomen instroom van ongediplomeerde havisten in het mbo – is echter wel een helder antwoord gevonden: dat verband is vooralsnog klein. Daarnaast heeft dit onderzoek tot nu toe versnipperde informatie en kennis over een relatief onbekend domein samengebracht. Het heeft de verschillende modellen in kaart gebracht, de onderliggende motivaties van scholen blootgelegd en de belangrijkste knelpunten voor verdere ontwikkeling geïdentificeerd. Hiermee biedt dit rapport een solide basis voor gericht vervolgonderzoek en de beleidsdialoog die nodig is om te zorgen dat elke leerling op het snijvlak van havo en mbo de route kan vinden die het best bij hem of haar past.

Bijlage 1 Overzicht van gesprekspartners

We hebben voor dit onderzoek gesproken met (een aantal) vertegenwoordigers/werknemers van de volgende instellingen:

Landelijke organisaties
MBO Raad
VAVO-netwerk
Expertisepunt LOB
VO-raad
Beroepshavo aanbieders (bij sommige instellingen meerdere opleidingen gesproken)
Alfa-college
Firda
MboRijnland
ROC van Amsterdam
ROC van Flevoland
Talland College

Oberon

Postbus 1423, 3500 BK Utrecht

t 030 230 60 90 | f 030 230 60 80

info@oberon.eu | www.oberon.eu

Utrecht, 17 september 2025

In opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap